

KOKKOLA, LAUTTAJÄRVI 4. Asumuspainanteen dokumentointi ja koekuopat

Lauri Skantsi & Marcus Riska, K.H.Renlundin museo.

Johdanto

Lauttajärvi 4 sijaitsee Kälviän kirkosta noin 12 km itään Riipan kylällä, noin 230 metriä rautatien ja noin 620 metriä Kajaanin tien eteläpuolella ja noin 160 metriä kaakkoon Lauttajärvestä (Kartta 1). Ympäristö on varsin tasaista hiekkadyynialuetta, jota ympäröi suot ja kosteikot. Keväällä 2025 allekirjoittanut havaitsi Maanmittauslaitoksen korkeusmallissa paikalta pitkänomaisen painanteen ja kävi tarkastamassa sen. Painanne muistutti Pohjanmaan rannikolta myöhäiskivikautisilta rannankorkeuksilta tunnettuja pitkiä ja kapeita asumuspainanteita. Sen ympäristöstä metsämaan muokkausjäljistä tai tienleikkauksista ei havaittu mitään kivikautiseen asutukseen viittaavaa. Näin ollen jäi epäselväksi, oliko kyseessä muinaisjäännös vai luonnonmuodostuma. Alueella on muutenkin runsaasti hiekkadyynejä eli kaa-roja ja samantyyppisiä luontaisia painanteita. Kun vielä myöhäiskivikautiset pitkät asumuspainanteet erottuvat maastossa usein epäselvästi, on tunnistaminen monesti vaikeaa. Tämän vuoksi päätimme maanomistajan suostumuksella selvittää, onko kyseessä kivikautinen asumuksen pohja, luonnon muodostuma, vai jotakin muuta.

Dokumentointi

Siltä varalta, että painanne osoittautuisi muinaisjäännökseksi, mitattiin Kokkolan kaupungin mittauspalveluiden avulla tarkkuus GPS laitteella kiintopisteet asumuspainanteen päätyjen läheisyyteen ja sidottiin koekuopat niiden välille vedettyyn linjaan. Painanne on sisämitoiltaan noin 20 x 3 metriä ja itä-länsisuuntainen. Sitä ympäröi selkeä 2–3 metrin levyinen ympärysvalli (Kartta 2, Kuva 1). Painanteen pitkällä pohjoissivulla on matalampi kohta, mahdollinen kulkuaukon paikka. Alueella on tehty avohakkuuta ja maanmuokkausta, mutta painanne on jäänyt maanmuokkauksen ulkopuolelle ja siten hyvin säilynyt. Nyt alueella kasvaa taimikkoa ja painanteen päällä muutamia säästöpuita. Painanteeseen mitattiin neljä 50 cm läpimitaista koekuoppaa, jotka kaivettiin noin 50–60 cm syvyyteen. Koekuopista kaivettu maa seulottiin. Yhteensä kaivettiin siis 2 neliömetriä.

Havainnot

Koekuoppa 1 (kuva 2) kaivettiin painanteen sisäpuolelle pohjoisreunaan ympärysvallin tuntumaan, lähelle mahdollista kulkuaukkoa. Kuopan maanpinnan korkeudeksi mitattiin 44,65 mmpy. Kuopassa ei havaittu mitään erityistä. Kuopan profiilissa erottui noin 20 cm paksu hyvin vaalea huuhtoutumiskerros ja sen alla heikosti erottuva rikastumiskerros. Koekuoppa 2 (kuva 3) kaivettiin edellisestä metrin verran pohjoiseen ympärysvalliin. Sen maanpinnan korkeudeksi mitattiin 44,76 mmpy. Kuopan maannos oli hyvin samantyyppinen kuin edellisessäkin kuopassa, mutta

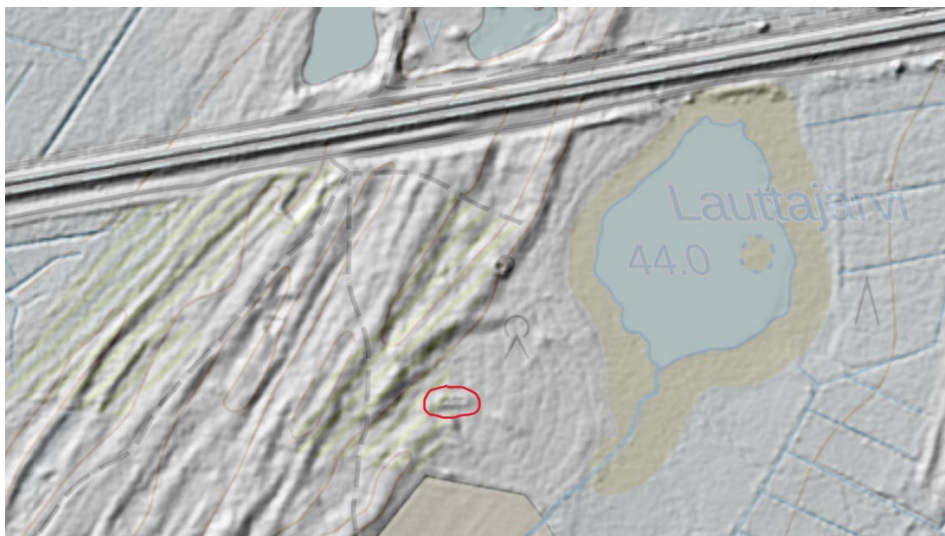
huuhtoutumiskerroksen alla noin 25 cm syvyydessä erottui tummanharmaa noin 5 cm paksu värjäytynyt hiekkakerros. Kerroksen yläosan korkeus oli 44,52 m mpy. Muita havaintoja tai löytäjä ei kuopasta tehty. Samanlainen kerros havaittiin painanteen keskiosiin tehdystä koekuopasta 4 (kuva 4) rikastumiskerroksen yläosassa. Siinä kuopan pintakorkeus oli 44,61 mm ja tummanharmaan kerroksen yläosan korkeus oli 44,43 m mpy. Rikastumiskerros oli tässä kuopassa punaruskeaa hiekkää ja erottui siten selkeämmin kuin muissa kuopissa. Kerroksen päällä oli noin 20 cm paksuinen vaalea huuhtoutumiskerros. Sen sijaan painanteen itäpäätyyn sijoitetussa koekuopassa 4 ei haivattu mitään mainittavaa.

Johtopäätökset

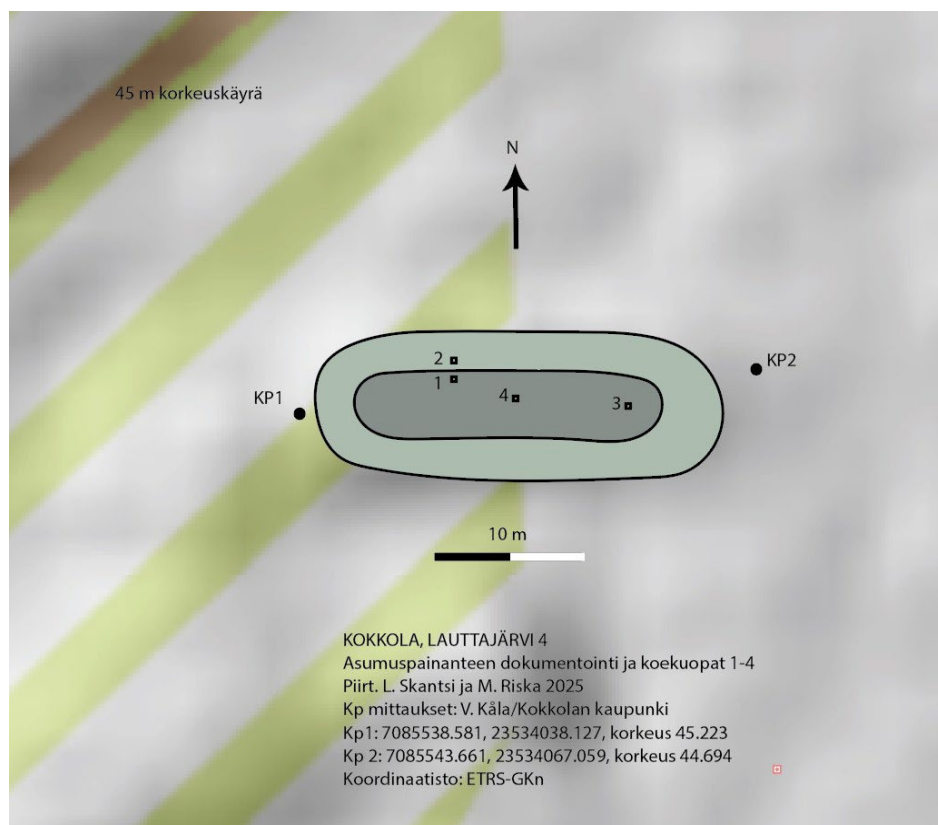
Ainoa ihmisen toimintaan viittaava havainto koekuopissa oli tummanharmaa noin 5 cm paksu kulttuurikerros, jota havaittiin koekuopissa 2 ja 4. Vähäisten kaivausneulöytöjen takia kerrostumasta ei voida tehdä varmoja johtopäätöksiä, mutta kerroksen selkeys ja tasaisuus viittaa siihen, että kyseessä saattaisi olla asumuksen lattia-taso. Yhtään ainuttakaan löytöä ei tullut koekuopista esiin, eikä niitä havaittu myöskään muuallakaan lähiympäristössä, jossa maanpintaa oli rikki. Mahdollisesti kyseessä on vain lyhyen aikaa ja/tai sesonkiluonteisesti käytössä ollut asuinpaikka. Toisaalta löytömäärä ja -tiheys ei muutenkaan ole myöhäiskivikautisissa kohteissa yleensä kovinkaan suuri, varsinkaan kun verrataan usein runsaslöytöisiin keskineoliittisiin asuinpaikkoihin. Painanne on rakenteeltaan huomattavasti selkeämpi ja havaittavampi kuin myöhäiskivikautiset asumuspainanteet keskimäärin. Se erottuu hyvin jopa maanmittauslaitoksen korkeusmallissa, joka on huomattavasti epätarkempi kuin esim. 5p lidar. Myös painanteen itä-länsi suunta viittaa siihen, että se on ihmisen tekemä. Lähiympäristön luontaiset hiekkadyynit ja niiden väliin jäävät painanteet kulkevat lounas-koillis-suunnassa. Painannetta ei myöskään ole kaivettu viime vuosisatojen aikana, koska sen alueella huuhtoutumiskerros on hyvin paksu.

Näin ollen kyseessä on todennäköisesti jääne myöhäiskivikautiselle Pohjanmaan rannikkoalueelle tyypillisestä osittain maahan kaivetusta pitkstä ja kapeasta asuustyyppistä. Asumusten koko ja muoto on samanlainen kuin Etelä-Skandinaviassa ja Keski-Euroopassa ja todennäköisesti omaksuttu siltä suunnalta. Ero on siinä, että ne kaivettiin Pohjanmaan rannikolla osittain maan alle kuten täällä oli totuttu tekemään jo pari tuhatta vuotta. Saman tyyppisiä asumuspainanteita tunnetaan mm. Kannuksesta Mutkalammin alueelta 45–50 metrin rannankorkeuksilta. Lauttajärven asumuspainanne muistuttaa eniten Kannuksen Hietajärvi 2 (mj rek 1000046089) asumuspainanteita, jotka sijaitsevat myös 45 metrin korkeusvyöhykkeen tuntumassa. Hietajärvi 2 asuinpaikalta löytyneestä hylkeen kallonkappaleesta on tänä vuonna saatu Uppsalan yliopiston ajoituslaboratoriossa radiohiiliajoitustulos 2455–2203 eaa (Ua-88446). Tuolloin asuinpaikka sijaitsi merenrannan läheisyydessä. Todennäköisesti myös Lauttajärven asumuspainanne ajoittuu tähän aikahaarukkaan tai hiukan myöhäisemmäksi.

Kokkolassa 8.8. 2025 Lauri Skantsi

Kartta 1. Lauttajärvi 4 asumuspainanne merkattuna punaisella ympyrällä kartalle. Maanmittauslaitoksen korkeusmalli.

Kartta 2. Lauttajärvi 4 asumuspainanne, koekuopat ja kiintopisteet. Maanmittauslaitoksen korkeusmalli.

Kuva 1. Asumuspainanne lännestä kuvattuna.

Kuva 2. Koekuoppa 1.

Kuva 3. Koekuoppa 2.

Kuva 4. Koekuoppa 4